

Пушкар О. А.,

кандидат юридичних наук,

докторант кафедри кримінального права та процесу

Державного податкового університету

м. Ірпінь, Київська область, Україна

КВАЛІФІКУЮЧІ ОЗНАКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВопорушення, передбаченого статтею 368 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Аналіз положень ст. 368 Кримінального кодексу України (далі – КК України) [1] дає підстави дійти висновку, що за структурою вказана норм КК України складається з чотирьох частин. При цьому частини друга-четверта містять кваліфікуючі ознаки складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 368 КК України, наявність яких є обтяжуючою обставиною, що впливає на вид санкції.

Показово, що у науковій літературі під кваліфікуючими ознаками, зазвичай, розуміють додаткові ознаки, які разом з ознаками основного складу кримінального правопорушення утворюють інший, більш небезпечний (кваліфікований) склад; кваліфікуючі ознаки не є тими обов'язковими ознаками, які визначають, чи є те чи інше діяння кримінальним правопорушенням; відсутність однієї обов'язкової ознаки основного складу вказує на відсутність складу кримінального правопорушення загалом [2, с. 148].

Таким чином, важливими характеристиками кваліфікуючих ознак будь-якого кримінального правопорушення, включаючи прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою, є: 1) необов'язковий характер відповідних ознак складу правопорушення, тобто їх відсутність не означає відсутність складу певного правопорушення, а лише свідчить про те, що діяння слід кваліфікувати за ознаками простого складу; 2) вплив на ступінь тяжкості кримінального правопорушення, оскільки кваліфікуючі ознаки є показником більшої небезпечності відповідного діяння через настання більш серйозних та небезпечних наслідків; 3) вплив на серйозність санкції, тобто за наявності кваліфікуючих ознак настає більш суворе покарання.

Зі змісту ч. ч. 2–3 ст. 368 КК України вбачається, що до кваліфікуючих ознак складу цього кримінального правопорушення відносяться його вчинення службовою особою, що займає відповідальне та особливо відповідальне становище; предметом цього правопорушення є неправомірна вигода у значному, великому або особливо великому

розмірі; його вчинення за попередньою змовою групою осіб; повторність, а також у поєднанні з вимаганням неправомірної вигоди. Кожна з цих ознак утворює самостійний кваліфікуючий склад кримінального правопорушення.

При цьому не викликає жодних труднощів під час розрахунку значного, великого та особливо великого розмірів неправомірної вигоди, оскільки конкретне кількісне вираження відповідних розмірів визначено у п. 1 Примітки до ст. 368 КК України із прив'язкою до неоподаткованого мінімуму доходів громадян [1]. Разом з тим, на стадії прийняття пропозиції чи обіцянки неправомірної вигоди певним чином ускладняється процес доведення конкретного розміру ймовірної неправомірної вигоди взагалі, включаючи й визначення того, чи складає такий розмір значний, великий чи особливо великий.

Що ж стосується кваліфікуючої ознаки суб'єкта кримінального правопорушення, передбаченого ст. 368 КК України, а саме – ознаки службової особи, яка займає відповідальне чи особливо відповідальне становище, то вказані ознаки у цілому також розкриті у примітці до цієї статті.

При цьому, як зазначається у науковій літературі, від службових осіб, які займають особливо відповідальне становище, вирішальною мірою залежить стабільність державного устрою і суспільного ладу, позаяк, вчинення відповідного правопорушення такими особами має підвищений ступінь суспільної небезпеки порівняно із діями загальних суб'єктів злочину. У теорії кримінального права справедливо зазначається, що внаслідок вчинення таких злочинів суспільна небезпека є більш істотною, оскільки заподіюється чи створюється загроза заподіяння значно серйознішої шкоди об'єкту правової охорони [3, с. 338].

Водночас, деякі вчені висловлюють думку про те, що пунктами 2 та 3 примітки до ст. 368 КК України не достатньо чітко розкрито ознаки службової особи, яка займає відповідальне та особливо відповідальне становище. Зокрема, М. Б. Желік вказує, що чинне кримінальне законодавство України передбачає, що службовими також можуть бути такі особи: 1) особи іноземних держав; 2) іноземні третейські судді, особи, уповноважені вирішувати цивільні, комерційні або трудові спори в іноземних державах у порядку, альтернативному судовому, посадові особи міжнародних організацій; 3) члени міжнародних парламентських асамблей, учасником яких є Україна, та судді і посадові особи міжнародних судів (ч. 4 ст. 18 КК України). Однак, законодавець не наводить більш точних критеріїв щодо відбору осіб, яких можна було б віднести до зазначених груп, оскільки у різних іноземних державах та міжнародних організаціях ці особи за посадою можуть відрізнятися, що також ускладнює можливість їх точного і повного дослідження [4, с. 130].

Однією з кваліфікуючих ознак кримінального правопорушення, передбаченого ст. 368 КК України, є вчинення відповідного діяння у поєднанні з вимаганням неправомірної вигоди.

Досліджуючи характеристики ознаки «вимагання», М. О. Комарницька доходить висновку, що однією із головних і обов'язкових ознак вимагання є те, що особа, яка дає обіцянку чи пропозицію неправомірної вигоди, у такий спосіб захищає свої законні права та інтереси. Водночас, вимагання виключається, якщо особа надавача «зацікавлена» у такій неправомірній поведінці службової особи [5, с. 134].

Водночас, вимагання неправомірної вигоди зі сторони службової особи може виражатися у вчиненні прямого чи непрямого тиску на особу, що звернулася до службовця, або здійсненні інших дій, які дають можливість недвозначно встановити, що така особа вимагає за свої послуги певної винагороди.

Таким чином, кваліфікуючими ознаками прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою можна поділити на три групи: 1) кваліфікуючі ознаки суб'єкта – службова особа, яка займає відповідальне або особливо відповідальне становище, а також за попередньою змовою групою осіб; 2) кваліфікуюча ознака предмету правопорушення – значний, великий та особливо великий розмір неправомірної вигоди; 3) кваліфікуюча ознака об'єктивної сторони – повторюваність або поєднання з вимаганням неправомірної вигоди.

Підвищена небезпека кримінального правопорушення, передбаченого ст. 368 КК України, за наявності кваліфікуючих ознак обумовлена більшими збитками, які можуть завдаватися державним або приватним інтересам (охоронюваному законом інтересу) внаслідок такого правопорушення, або загрозою їх заподіяння, а також більш серйозним посяганням на авторитет державних та інших органів, уповноважених на виконання публічно-владних функцій, та авторитет самої держави.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
2. Самогієвич В. Відмежування кваліфікованих від самостійних складів кримінальних правопорушень. *Публічне право*. 2021. № 1(41). С. 147–154.
3. Кабасв В. Ознаки службової особи, яка займає особливо відповідальне становище, як спеціального суб'єкта злочину в кримінальному праві України. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 4. С. 337–341.

4. Желік М. Б. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди: кримінально-правова характеристика : дис. ... канд. юр. наук. Львів, 2018. 258 с.

5. Комарницька М. О. Відповідальність за прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди за кримінальним правом України : дис. ... доктора філософії. Львів, 2021. 203 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-398-2-34>

Шкелебей О. В.,

аспірант першого курсу

кафедри публічного та приватного права

*Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

ПЕРЕВАГИ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ЗАКОННІСТЮ РІШЕНЬ ТА ДІЙ СУБ'ЄКТІВ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ

Відповідно до ч. 2 ст. 55 Конституції України кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб [1]. Отже, однією із форм контролю за правомірністю рішень та дій суб'єктів владних повноважень є судовий контроль, який покладається, головним чином, на адміністративні суди.

У науковій літературі зазначається, що судовому контролю повинні бути притаманні ознаки контролю як загальноправового явища. Судовий контроль – це процес, метою якого є встановлення відповідності рішень та дій суб'єктів права певним принципам, стандартам, правилам поведінки, а в широкому сенсі – вимогам закону. Тобто метою судового контролю є забезпечення дотримання законності, а змістом – перевірка наявності передбачених законом умов для вчинення певних дій або прийняття певних рішень [2, с. 152].

Разом з тим, на відміну від інших форм контролю, судовий контроль характеризується певними особливостями, зумовленими специфікою як процедури здійснення такого контролю, так і правовим статусом суб'єктів його здійснення (якими є судді), а також особливістю результатів оформлення такого контролю – у формі судового рішення, виконання якого можливе у примусовому порядку.

До вказаних особливостей саме судового контролю саме в адміністративному судочинстві також необхідно додати спеціальну мету та